

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Qvæst. 1. De lege vt sic, & eius diuisione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

QVÆSTIO IV.

De conscientia dubia.

14 **H**uiusmodi conscientiam quantum ad propo-
situm habet is, qui non habet ullam rationem,
nec probabilem quidem de qua appareat actio facienda
esse bona, aut mala.

CONCLUSIO I.

*Dubius de boni-
tate aut
malicia
actionis
debet
examina-
re rem.*

Quando habetur huiusmodi conscientia de actione ali-
qua, debet adhiberi diligentia ad cognoscendum qualiter
se res habeat, siue examinando rem bene per se, siue consu-
lendo alios viros doctos ac bonos: Probatum quia hæc obli-
gatio apparet ex terminis.

CONCLUSIO II.

*Si non
potest
absque
incômo-
do non
debet.*

Si facta debita diligentia maneat adhuc dubium, &
possit omittere partem minus tutam, absque ullo con-
siderabili detrimento, debet sequi partem magis tutam. At
si non possit eam sequi absque tali incommodo, hoc est si
ne eo quod prius se voluptate, aut utilitate alias licita,
& multum desiderabili, cuius carentia esset molesta, aut
difficilis, potest sequi partem minus tutam, hoc est po-
test facere actionem illam de cuius malicia sic dubitatur,
quidquid dicat communior opinio quæ oppositum tenere vi-
detur.

Probatum primam partem quia apparet talis obligatio ex
ipsis terminis.

Probatum secundam partem quia tum non proponitur suffi-
cienter lex qua prohiberetur actio illa: ergo non potest
obligare ad omittendam actionem.

Probatum secundum quia quando quis habet occasionem
minorem existimandi quod actio sit bona quam mala, ut
cum id est minus probabile, potest actionem elicere, se-
cundum communem sententiam per obaram questionem
præcedenti: ergo multo magis potest eam elicere, quando
habet æqualem occasionem existimandi quod sit bona, ac
quod sit mala: sed in dubio de quo agimus habet æqua-
lem, cum æque appareat utrumque ut supponitur.

CONCLUSIO III.

*Dubius
de mali-
cia utrius-
que parti-
tis potest
esse vo-
luerit fa-
cere.*

Si dubium huiusmodi sit de malicia actionis & etiam
omissionis, ut si dubitaret an malum esset retinere duo be-
neficia, & etiam dubitaret an malum esset ea non retinere, po-
test quicumque voluerit partem licite amplecti.

Primo quia si dubitaret tantum de malitia retentionis
adhuc posset retinere quamvis altera pars esset tutior: ergo
multo magis potest ea retinere, quando dubitatur de
æquali malicia oppositæ partis, quia tunc non est tutior
ipsi. Secundo quia cum sciat alterutram partem esse tu-
tam à parte rei, nec sciat quænam sit, nulla est ratio cur
electio non esset in arbitrio suo. Tercio quia non propo-
nitur sufficienter malicia partis vllius: ergo non obligat
vlla ex illis, & consequenter potest facere quod volue-
rit. Hinc patet quando quis habet huiusmodi dubium in-
culpabile siue iuris, ut vocant, hoc est cum dubitat an sit
ius aliquod prohibens actionem, siue facti, hoc est cum
dubitatur an commiserit factum, quod constat esse iure
prohibitum, posse ipsum amplecti partem minus tutam
quando esset ipsi graue aut inconueniens eam omittere, si
enim potest eligere partem minus tutam in dubio. Huius-
modi de malicia actionis, cur non posset id facere in
simili dubio iuris aut facti? Sed circa hæc omnia plura
fufius tractata in prædicto meo Commentario videri pos-
sunt.

Aduerto autem in ordine ad praxim valde difficile
esse quod occurrat vnquam casus vtriusque præmissæ
conclusionis, quia facti diligentia valde facile est repe-
rire rationem aliquam probabilem pro alterutra parte,
vnde resolutio magis speculatiua apparet quam pra-
ctica.

QVÆSTIO V.

De conscientia scrupulosa.

15 **P**er conscientiam scrupulosam intelligitur cognitio
quam habet quis de actione facienda, coniuncta
cum timore orti ex eo, quod apprehendatur probabi-
litas aut possibilitas malicie coniunctæ cum tali actio-
ne.

CONCLUSIO I.

Quando habetur regula sufficiens ad operandum qua-
lis est cognitio certa aut probabilis, aut dubium de de-
malicia actionis iuxta dicta præcedentibus questionibus, bet gene-
non obstante quocumque timore aut anxietate de malicia, qui
actionis potest quis operari. Hæc est communissima, & pro-
batur, quia actio erit recta quocumque erit conformis apulo-
regulæ rectæ rationis, sed actio de qua agitur erit sic con-
formis non obstante timore: ergo potest elici.

Confirmatur quia timor ille se tenet ex parte volunta-
tis; ergo non potest inducere obligationem non ope-
randi.

CONCLUSIO II.

Quamuis posset quis conformare se conscientie scrupulosa
amplectendo partem magis tutam, de qua non timetur, ali-
quando tamen potest obligari ad eam non amplectendam, ut
sic superet tandem scrupulos, & si non obligetur, certe ia-
lius faciet. Hæc est etiam communis, & patet prima pars,
quia non semper obligat scrupulus ad eum deponendum
aut superandum, ergo potest quis tum ei se conformare.

Probatum secundam partem quia qui assuescunt conformare
se scrupulis, ad eas mentis angustias quandoque perueni-
unt, ut sint in infelicitissimo statu, & in maximo pericu-
lo cadendi in culpas mortales, à quo immunes essent, si
superarent scrupulos aut iis resisterent: sed hoc ipsum est
motiuum sufficiens ad inducendam obligationem, aut sal-
tem ad hoc, ut apparere debeat melius esse iis resistere:
ergo.

DISPUTATIO VII.

DE LEGIBVS.

Vandoquidē morales actus, ut boni sint
legibus conformari debeant, & si iis ad-
uersentur, eo ipso mali sint necesse est,
pro vltimo huius Tractatus complemen-
to, hanc disputationem subiicere placuit
in qua non omnia quidem, sed præcipua & vniuersiora
& omnium captui magis proportionata praxique deser-
uiencia breuiter explicare conabor.

QVÆSTIO I.

De Lege ut sic & eius diuisione.

Quoniam ex dicendis constabit legem naturalem non
consistere in vllō actu intellectus aut voluntatis, si-
ue humanæ siue diuinæ, certum debet esse quod lex ut sic
non possit in vllō tali actu collocari: nam alias qualibet
lex in eo constitui deberet, quia in qualibet reperitur ra-
tio legis ut sic. Et hanc ipsam ob causam lex ut sic, nequit
esse actus vllus superioris, quia ut dicemus lex naturalis
non est talis actus, nec necessario requirit ipsum.

CONCLUSIO I.

Non sufficienter explicatur lex ut sic dicendo, quod sit illud
quod obligat ad actionem aliquam faciendam aut omittendam.
Probatum, quia promissio & iuramentum de actione ali-
qua faciendâ aut omittendâ, quamvis alias non teneretur
quis, obligat iurantem & promittentem ad eam faciendâ,
& tamen nemo dixerit iuramentum aut promissionem
esse legem: ergo non bene sic explicatur lex ut sic.

H h z

Deinde præceptum superioris quo alicui determinata personæ præcipit, ut hic & nunc faciat vel omitat aliquam actionem, inducit obligationem & tamen non est lex. Sin iliter quando statuitur à Principe ut per annum subditi aliquid faciant, aut ad aliquod determinatum tempus, non est lex, licet inducat obligationem.

CONCLUSIO II.

Quid est
lex ut sic.

2. *Lex ut sic bene describitur esse quod inducit obligationem faciendi aut omittendi actionem aliquam, universalem, respectu omnium talis vel talis conditioni, sine determinatione ad certum tempus.* Probat, quia omni & soli legi convenit hæc ratio, & per hoc distinguitur consequenter ab omni alio, quod non est lex: ergo hic bene describitur, quia non agitur de alia descriptione, quam de ea, per quam cognosci potest quod omnes leges conveniant in aliqua particulari ratione in qua distinguuntur ab omnibus aliis rebus, quæ non sunt leges.

Probat, antecedens, quia nulla lex assignabilis est, cui hæc ratio non convenit; nec est aliquid aliud, cui convenit: in enim aliquid, maxime iuramentum aut promissio, aut receptum superioris, vel dictum, vel statutum, quod non dicitur lex: his autem non convenit, non quidem iuramento aut promissioni, quia talia obligant tantum per se personam, partem iuramentum aut promissionem, & consequenter non inducunt obligationem universalem respectu multitudinis illius. Non etiam præcepto vel statuto, vel edicto superioris quæ non dicuntur leges, quia, vel non obligant multitudinem; vel si faciunt, non nisi ad determinatum tempus, ut magis patebit, ex dicendis.

CONCLUSIO III.

3. *Lex ut sic adequate dividitur in legem naturalem & positivam, & hæc in divinam & humanam.* Probat, prima pars, quia datur lex naturalis, & positiva, & nulla lex assignabilis est, quæ non sit alterutra, quid autem sit utraque lex postea declarabitur.

Lex ut sic
adequate
dividitur
in natura-
lem &
positivam.
Et positi-
va in hu-
manam
& divinam.

Probat, secunda pars, quia datur sine dubio lex positiva humana & divina, & nulla lex positiva assignabilis est, quæ non sit vel una, vel altera, comprehendendo tamen sub humana Angelicam, quæ eodem modo ex communi iure loquendo vix humana vocari potest & solet, sicut actiones liberæ eorum humanæ dicuntur in eo sensu, quo in Tractatu de actibus humanis sumitur actio humana. In quo non potest esse alia difficultas aut controuersia, quam de nomine.

QVÆSTIO II.

De lege naturali.

DE hac lege quia fusissime legi in Commentario meo ad dist. 7. Tertij, hic brevissime discursam, eo lectorem pro diligentiorem remittens examine.

CONCLUSIO.

4. *Lex naturalis consistit in convenientia aut disconvenientia, quam habent actiones aliquæ ad naturam rationalem independentem à lege positiva Dei aut creaturæ.* Hæc est conformis Maiori 4. dist. 1. quest. 1. Lor. disp. 6. de legibus, Montefino disp. 22, quæ sit. 2. contra Nominales qui putant eam consistere in actu voluntatis divinæ, Suarezium qui partim in tali actu eam collocat, Vasquæm qui in natura rationali, Aversam qui in eadem natura ut est cognoscitiva, seu in intellectu, Alensem & Bon. qui in habitu superaddito, & alios qui in actu intellectus.

Probat, primo, Quia illud est lex naturalis, à quo per se primo habent actiones esse prohibite aut præceptæ, quæ prohibentur aut præcipiuntur tali legi: sed hæc habet hoc ab illi convenientia aut disconvenientia, quas habent secluso quocumque alio, à quo haberent illas: ergo.

Probat, maior, tum quia lex positiva est illud, quod primo redditur aliqua actio prohibita aut præcepta, quæ per talem legem prohibetur aut præcipitur tum quia gratia negaretur quod lex naturalis esset illud.

5. *Probat, secundo, quia nihil aliud assignari potest quod conveniētius dicatur lex naturalis: ergo.* Probat, antecedens, reiciendo breviter alios dicendi modos, neque potest collocari partialiter aut tota iter in iussione Dei, quia omnis iussio Dei ad extra est libera, & consequenter talis, ualeat potest non habere, sed quævis nullam haberet, adhuc aliqua essent prohibita de lege naturali, quia est evidens, etiam in tali casu, quod Deus non sit inhonorandus, quod est ipse obediendum, & qui inhonorat ipsam aut statueret non obedire ipsi, etiam in casu quo non haberet illam iussione, quæ prohiberet inhonorationem, aut præcipere obedientiam, pessime faceret & sane qui hæc negaret, posset negare quod esset malum facere id quod Deus præciperet non fieri, neque enim magis evidens est esse malum non obedire Deo, quam inhonorare ipsum: ergo non consistit totaliter aut particulariter in iussione Dei.

Non etiam in natura rationali secundum se, aut secundum quod est cognoscitiva; nec in intellectu, quia actiones, quæ sunt prohibita aut præcepta de lege naturali, habent esse tales ex se, & non à natura aut intellectu; nam non posset natura aut intellectus vnas prohibere, alias non, nisi propter differentiam quæ est in ipsi met operationibus, quia scilicet aique ex naturalia ipsi conveniunt, aliqua disconveniunt, aliqua sunt ex se indifferentes sic ut non habeant convenientiam, ratione cuius præcipiantur, nec disconvenientiam ob quam prohibeantur. Ergo nec à natura nec ab intellectu habent prohiberi aut præcipi.

6. *Confirmatur de natura, quia idem sibi præcipere nequit, nisi quatenus considerentur in ipso diuerse considerationes, nempe ratio personæ particularis ac universalis seu communis, ob quas diuersas considerationes repertas in principe forte sit, ut ipsi sibi possit præcipere & ferre legem, cui ipsemet teneatur obedire: sed in natura rationali non sunt huiusmodi diuerse considerationes: ergo non potest esse lex naturalis obligans se ipsam aut præcipiens vel prohibens aliquid sibi.*

Confirmatur secundo, de actu intellectus, quia eatenus actus intellectus, aut natura ut cognoscitiva, esset lex qui requiritur propositio intellectus, & homo debet se conformare suo iudicio absoluto de re aliqua facienda, unde si iudicaret absque ut quod teneatur hominem interficere, peccaret nisi interficeret: sed hæc ratio non sufficit, nam hoc non provenit ex eo quod ipsum iudicium aut propositio sit lex obligans, sed ex eo quod per illam proponatur lex, aut quæ vere obligat, aut quæ apparet obligare, ut manifeste patet ex eo, quod requiratur etiam propositio rei, quæ est prohibita lege humana; & quod si quis existimaret aliquam rem esse sic prohibitam, peccaret, si abstineret ab ea, quamvis reuera non esset sic prohibita; & tamen non propterea dixerit illi legem humanam consistere in actu intellectus, aut natura rationali ut cognoscitiva.

7. *Obicitur primo, Lex naturalis communiter dicitur indita cordibus hominum, innata, insita homini, ac stabiliter mansens in ipso: sed hoc non est verum de convenientia, aut disconvenientia actionum, quæ eatenus est in homine, quatenus cognoscit aut apprehendit ipsam; non autem apprehendit aut cognoscit semper: ergo non est lex naturalis.*

Respondetur, distinguendo maiorem, quatenus unusquisque habet propensionem naturalem & facilitatem ad eam cognoscendam, concedo: quatenus ipsi met ex formaliter esset infixa, indita, innata, nego maiorem distinguo etiam minorem: non est verum de convenientia aut disconvenientia actionum, quod sit innata &c. priori modo, nego; posteriori, concedo, & nego consequentiam.

Confirmatur hæc responsio, Quia non potest intelligi quod lex naturalis collocata in eo, in quo volunt aduert.